

ΓΕΡΟΪ

ΣΤΙΒΕΝ ΦΡΑΪ

ΧΑΡΚΙΒ
ΦΟΛΙΟ
2024

Вступ

Зевс сидить на своєму троні. Він керує небом і світом. Ним керує його сестра-дружина Гера. Обов'язки та володіння у світі смертних розподілено між членами його родини — іншими десятьма олімпійськими богами. У ранні дні богів і людей божества ходили по землі разом зі смертними, дружили з ними, гнобили їх, спарювалися з ними, карали їх, мучили їх, перетворювали їх на квіти, дерева, птахів та жуків і всіляко взаємодіяли, перетиналися, перепліталися, схрещувалися, взаємопроникали і заважали нам. Але з часом, поки одна епоха змінювала іншу, а людство росло й процвітало, інтенсивність цих взаємозв'язків повільно зменшувалася.

У епоху, в яку ми зараз вступаємо, боги все ще були присутні скрізь, вирізняючи серед людей своїх улюбленців і тих, кого варто покарати, спрямовуючи та заважаючи, але Прометеїв дар вогню дав людству здатність керувати своїм власним простором, будувати свої власні міста-держави, королівства та династії. Вогонь існує і палає у світі, він дав людству силу плавити, кувати, виготовляти та створювати, але він також є і нашим внутрішнім вогнем; завдяки Прометею ми тепер наділені божественною іскрою, творчим вогнем, свідомістю, яка колись належала тільки богам.

Золота епоха змінилася Епохою героїв — чоловіків і жінок, які міцно тримають долю в своїх руках, використо-

вують свої людські якості, як-от сміливість, хитрість, амбіції, швидкість і сила, щоб здійснювати дивовижні подвиги, перемагати жахливих монстрів і засновувати великі культури та родоводи, що змінюють світ. У людях палає божественний вогонь, викрадений із небес їхнім захисником Прометеем. Вони бояться, поважають і поклоняються своїм батьківським богам, але десь усередині вони вже розуміють, що є рівними їм. Людство вступило у свій підлітковий вік.

Сам Прометей — титан, який створив нас, дружив із нами та захищав нас — продовжує терпіти своє жахливе покарання: його, прикутого до схилу гори, щодня відвідує хижий птах, він прилітає з боку сонця, щоб розірвати його бік, витягнути його печінку і з'їсти її на очах титана. Оскільки він є безсмертним, протягом ночі його печінка відростає, і його муки повторюються наступного дня. І наступного.

Прометей, чиє ім'я означає «передбачливість», передбачив, що тепер, коли у людства є вогонь, дні богів добігають кінця. Гнів Зевса через непокору свого друга походить як від глибоко захованого, але постійного страху, що людина колись переросте богів, так і від його глибокого відчуття болю та зради.

Прометей також побачив, що настане час, коли його буде звільнено. Смертний людський герой прибуде до гори, розірве його кайдани та звільнить титана. І разом вони врятують олімпійців.

Але навіщо рятувати богів?

Сотнями поколінь під землею тліла глибока образа. Коли титан Кронос кастрував свого батька, первісного бога неба Урана, і розкидав його геніталії по всій Греції, там, де впали краплі його крові та сімені, виникла раса гігантів. Ці «хтонічні» істоти, ці створіння, що вийшли з землі, вірять у те,

що настане час, коли вони зможуть вирвати владу з рук зарозумілих дітей-вискочок Кроноса, олімпійських богів. Гіганти чекають дня, коли вони зможуть повстати, щоб підкорити Олімп і розпочати власне правління.

Прометей мружить на сонце і теж чекає свого визволення.

Тим часом люди займаються своїми смертними справами: розвиваються, працюють, живуть, кохають і помирають у світі, все ще населеному більш-менш доброзичливими німфами, фавнами, сатирами та іншими духами морів, річок, гір, луків, лісів і полів, але також небезпечному через свою частку змії і драконів, багато з яких є нащадками первісної богині землі Геї та бога підземних глибин Тартара. Їхні нащадки, жажливі Єхидна і Тифон, породили безліч отруйних створінь-мутантів, які спустошують сільську місцевість і океани, які люди намагаються приборкати.

Щоб вижити в такому світі, смертні відчували потребу поклонятися й підкорятися богам, приносити їм жертви й лестити їм хвалою та молитвами. Але деякі чоловіки й жінки почали покладатися на власну силу духу та кмітливість. Це чоловіки й жінки, які — чи то з допомогою богів, чи то без неї — наважаться зробити світ безпечнішим для процвітання людства. Це герої.

Сон Гери

Сніданок на горі Олімп. Зевс сидить на одному кінці довгого кам'яного столу, попиваючи свій нектар і розмірковуючи про майбутній день. Одне за одним інші олімпійські боги та богині заходять, аби зайняти свої місця. Нарешті до зали заходить Гера і займає своє місце на протилежному від свого чоловіка кінці столу. Її обличчя почервоніло, волосся розпатлане. Зевс здивовано підводить на неї очі.

— За всі ті роки, що я тебе знаю, ти жодного разу не спізналася на сніданок. Жодного.

— Так, це правда, — каже Гера. — Прийми мої вибачення, але я погано спала і почувуюся ні в сих ні в тих. Минулої ночі мені наснився тривожний сон. Дуже тривожний. Хочеш про нього почути?

— Звісно, — бреше Зевс, який, як і всі ми, боїться слухати подробиці чужих снів.

— Мені наснилося, що на нас напали, — каже Гера. — Тут, на Олімпі. Гіганти повстали, піднялися на гору і напали на нас.

— Овва...

— Але все було серйозно, Зевсе. Весь їхній рід піднявся з глибин і напав на нас. І твої громовиці виявилися

для них такими ж нешкідливими, як соснові голки. Ватажок гігантів, найбільший і найсильніший із них, прийшов за мною особисто і спробував... він спробував... нав'язати себе.

— Ой леле, все це дуже сумно, — каже Зевс. — Але це був лише сон.

— Хіба? Справді? Все мало такий чіткий вигляд. Це було більше схоже на видіння. Можливо, це пророцтво. Вони вже були у мене раніше. Ти про це знаєш.

Це була правда. Роль Гери як богині шлюбу, сім'ї, благопристойності й порядку дозволяла легко забути, що вона була також наділена могутньою здатністю бачити майбутнє.

— Як усе закінчилося?

— Дивно. Нас урятував твій друг Прометей і...

— Він мені не друг, — різко перебиває її Зевс. Будь-яку згадку про Прометея було заборонено на Олімпі. Для Зевса звук імені його колись дорогого друга був схожий за відчуттями на лимонний сік на порізі.

— Як скажеш, любий, я просто розповідаю тобі, що мені наснилося, що я бачила. Знаєш, дивна річ полягає в тому, що Прометей привів із собою смертного чоловіка. І саме ця людина відтягнула від мене гіганта, скинула його з Олімпу та врятувала нас усіх.

— Чоловіка, кажеш?

— Так. Це була людина. Смертний герой. І уві сні мені було ясно, хоча я й не знаю, як і чому, але було ясно, цілком зрозуміло, що ця людина походить із роду Персея.

— Персея, кажеш?

— Персея. У цьому не може бути ніяких сумнівів. Нектар біля твого ліктя, мій любий...

Зевс передає глек по столу.

Персей.

Ім'я, яке він давно не чув.

Персей...

Персей

ЗОЛОТИЙ ДОЩ

Акрісій, правитель Аргоса¹, який не мав спадкоємця чоловічої статі для свого королівства, звернувся за порадою до оракула в Дельфах щодо того, як і коли його очікувати. Відповідь жриці була тривожною:

У царя Акрісія не буде синів, але його вб'є його онук.

Акрісій любив свою доньку Даная, свою єдину дитину, але більше за все він любив життя. Зі слів оракула було зрозуміло, що він має зробити все, що в його силах, аби жодний самець дітородного віку не зміг наблизитися до неї. З цією метою він наказав побудувати під палацом бронзову кімнату. Будучи ув'язненою в цій сяючій, неприступній в'язниці Даная отримувала стільки земного комфорту і жіночої компанії, скільки вона просила. Зрештою, як казав собі Акрісій, його серце не було з каменю².

¹ Одне з найважливіших міст-держав Стародавньої Греції. Назву, дану його народу, «аргосці», часто використовував Гомер замість слова «греки». Кажуть, що Філіп II і його син Александр Великий, хоча його називають Александром Македонським, походять із Аргуса.

² Римський поет Горацій у своїх «Одах» змінив бронзову кімнату на бронзову вежу, і з того часу її часто зображували як казковий мінарет у стилі Рапунцель. Однак більш ранні джерела наполягають на тому, що це була кімната зі щілинами у стелі, які пропускали всередину світло та повітря.

Він запечатав бронзову кімнату від усіх можливих загартників, але не врахував хтивості всевидючого й усехитрого Зевса, чиє око впало на Данаю, тож він навіть зараз обмірковував, як йому проникнути в цю запечатану кімнату та дістати задоволення. Він любив цікаві виклики. За свою тривалу амурну кар'єру Цар богів перетворювався на різноманітних екзотичних істот у гонитві за бажаними жінками і, час від часу, чоловіками. Він розумів, що для завоювання Данаї він мусить придумати щось краще за звичайних биків, ведмедів, кабанів, жеребців, орлів, оленів і левів. Йому потрібно було вигадати щось більш екстравагантне...

Однієї ночі крізь вузьку щілину світлового люка її підземної кімнати пустився золотий дощ, який вилився на коліна Данаї й проник у неї³. Можливо, це була й неортодоксальна форма злягання, але Даная завагітніла й у свій час, за допомогою своїх відданих помічниць, вона народила здорового смертного хлопчика, якого назвала Персей.

Проте в комплекті зі смертним здоров'ям Персея йшла пара дуже сильних легенів, і, хоч як вони старались, ані Даная, ні її помічниці не змогли заглушити плач і крики немовляти, що пробиралися крізь бронзові стіни її в'язниці аж до вух її батька, який жив двома поверхами вище.

За його гнівом, коли він побачив свого онука, було страшно спостерігати.

³ Ми не знаємо, чи сподобався Данаї цей досвід, чи ні. Кажуть, що є люди, для кого перспектива «золотого дощу» насправді є скоріше... ну... приємною.

— Хто посмів увірватися до твоєї кімнати? Скажи мені його ім'я, і я накажу його каструвати, катувати й задушити його власними кишками.

— Батьку, гадаю, що до мене прийшов сам Цар небесний.

— Ти кажеш мені — хтось, будь ласка, заткніть пельку цій дитині! — що це був Зевс?

— Батьку, я не можу брехати, це був він.

— Дуже вірогідна історія. Це був брат однієї з твоїх клятих служниць, чи не так?

— Ні, батьку, все було так, як я сказала. Це був Зевс.

— Якщо цей шмаркач не перестане кричати, я сам задушу його цією подушкою.

— Він просто голодний, — сказала Даная, прикладаючи Персея до грудей.

Акрісій люто обмірковував усе, що сталося. Незважаючи на свою погрозу подушкою, він знав, що не існує більшого злочину за вбивство кровного родича. Убивство когось із рідні спонукало б фурій піднятися з Підземного світу й переслідувати його аж до краю землі, б'ючи його своїми залізними батогами, доки вся шкіра не злізе з його тіла. Вони не залишать його у спокої, поки він не збожеволіє. Однак пророцтво оракула означало, що він не може залишити свого онука в живих. Можливо...

Наступної ночі, подалі від очей допитливих містян, Акрісій наказав зачинити доньку Даная та немовля Персея в дерев'яній скрині. Його солдати прибили віко гвіздками і скинули скриню зі скелі в море.

— От і все, — сказав Акрісій, обтрушуючи свої руки так, ніби він хотів зняти з себе всю відповідальність. — Якщо вони загинуть, а вони точно загинуть, ніхто не зможе сказати, що я був безпосередньою причиною цього. Винні будуть

море, скелі та акули. Винні будуть боги. Це не матиме нічого спільного зі мною.

З цими негідними словами, спрямованими на само-заспокоєння, цар Акрісій спостерігав, як скриня зникає з поля зору.

Дерев'яна скриня

У вирі шалених морських хвиль дерев'яний ящик підстрибував і кидався від острова до острова й від узбережжя до узбережжя, не розбиваючись об скелі та не сідаючи безпечно на м'який пісок.

У темряві скрині Даная годувала дитину і чекала, коли настане кінець. На другий день їхнього плавання, під час якого їх постійно хитало й підкидало, вона відчула сильний крен, а потім — жахливий удар. Через кілька секунд тиші вона почула, як віко скрині скрипнуло й зсунулося вбік. До них одразу увірвалося денне світло, яке супроводжували сильний запах риби та крик чайок.

— Овва, — сказав дружній голос. — Оце так улов!

Вони потрапили в тенета рибалки. Власник голосу простягнув свою сильну руку, щоб допомогти Данаї вибратися зі скрині.

— Не лякайтеся, — сказав він, хоча насправді це він був тим, хто відчував страх. Що все це могло означати? — Мене звуть Діктіс⁴, а це — члени моєї команди. Ми не заподіємо вам нічого лихого. — Інші рибалки товпилися навколо, сором'язливо всміхаючись, але Діктіс відштовхнув їх. —

⁴ Що просто означає «тенета».

Дайте жінці подихати. Хіба ви не бачите, що вона змучена? Несіть хліб і вино.

Через два дні вони висадилися на Серіфосі, рідному острові Діктіса. Він повів Данаю та Персея до свого маленького будиночка за дюнами.

— Моя дружина померла, народжуючи хлопчика, тож, можливо, Посейдон послав вас замінити їх — не те, щоб я мав на увазі... — поспішно додав він зі збентеженням в голосі. — Я, звичайно, не сподіваюся на... Я не висуваю до вас ніяких вимог як до...

Даная розсміялась. Атмосфера непідробної доброти й простоти була саме тим, що їй було потрібно для виховання дитини. У її житті не вистачало щирої турботи.

— Ви надто добрий, — сказала вона. — Ми приймаємо вашу пропозицію, чи не так, Персею?

— Так, мамо, як скажеш.

Ні, це не диво немовляти, яке розмовляє. На Серіфосі минуло сімнадцять років. За цей час Персей виріс у прекрасного, сильного юнака. А завдяки своєму прийомному батькові Діктісу він став упевненим і вправним рибалкою. Стоячи в човні у хвилюючому морі, він міг протнути списом вертку рибу-меч, а також вихопити пальцями форель зі швидких вод струмка. Він бігав швидше, кидав далі та стрибав вище, ніж будь-який інший юнак на Серіфосі. Він займався боротьбою, їздив верхи на диких ослах, міг подоїти корову та приборкати бика. Він був імпульсивним, а іноді, можливо, навіть трохи хвалькуватим, але його мати Даная мала повне право пишатися ним і вважати його найкращим і найсміливішим хлопцем на острові.

Простота дому Діктіса здалася Данаї ще більш дивовижною, коли вона дізналася, що цей скромний рибалка

був братом царя Серіфосу Полідекта. Правитель острова був цілковитою протилежністю Діктіса — він був пихатим, жорстоким, нечесним, жадібним, хтивим, екстравагантним і вимогливим. Спершу він не звернув особливої уваги на гостя Діктіса. Однак протягом останніх кількох років його чорне серце дедалі дужче збурював потяг до прекрасної матері того хлопця, того зухвалого хлопця.

Персей мав інстинктивну манеру ставати між своєю матір'ю та царем, що сильно його дратувало. Полідект мав звичку заходити у гості, коли знав, що його брата не буде вдома, але щоразу, коли він це робив, поруч був нахабний Персей:

— Мамо, мамо, ти бачила мої сандалі для бігу?

— Мамо, мамо! Підійди до кам'яного басейну та заміряй час, поки я буду затримувати під водою дихання.

Це дуже сильно його розлючувало.

Нарешті Полідект знайшов спосіб відіслати Персея подалі.

Для цього він вирішив використати марнославство, гордість і пихатість юнака.

Усім молодим чоловікам острова було надіслано запрошення до палацу, де мав відбутися святковий бенкет з приводу рішення Полідекта одружитися з Гіпподамією, донькою короля Пізи Еномая⁵. Це був сміливий і несподіваний крок. Подібно до того, як оракул передрік, що царя Аргоса Акрісія вб'є його онук, так само він сказав Еномаю, що його

⁵ Не італійська Піза з Пізанською вежею, а місто-держава на північному заході Пелопоннесу. Перегони за руку і серце Гіпподамії мали тривалі наслідки, які звучали аж до кінця міфічної ери та завершення Троянської війни. Але їхні подробиці розповім іншим разом.

вб'є його зять. Аби запобігти одруженню своєї доньки, цар викликав усіх претендентів на її руку для змагання на колісницях, і того, хто програвав, позбавляли життя. Еномай був найкращим візником у країні, тож дерев'яні кілки, що огороджували поле для перегонів, прикрашали голови вже понад дюжини колісь сповнених надії молодих чоловіків. Але Гіпподамія була дуже красивою, а Піза — дуже багатою, тож женихи продовжували свататися до неї.

Даная була рада почути, що Полідект нарешті наважився на шлюб. Вона вже тривалий час почувалася некомфортно в його присутності, тож неочікувана новина про те, що його серце належить іншій, принесла їй велике полегшення. І як це було люб'язно з його боку запросити її сина на бенкет та продемонструвати, що між ними немає образ.

— Бути запрошеним на бенкет до царя — це велика честь, — сказала вона Персею. — Не забудь чемно подякувати йому. Не пий надто багато і старайся не говорити з повним ротом.

Полідект посадив юного Персея на почесне місце одесною від себе і постійно наповнював його чашу міцним вином. Він зловив юнака у свої сіті так само, як сам Персей зловив би рибу.

— Так, ці перегони на колісницях, безперечно, будуть викликом, — сказав він. — Але кожна з найкращих родин Серіфосу пообіцяла мені коня для моєї команди. Чи можу я подивитися на коней, які є у вас і вашої матері?..

Персей почервонів. Його бідність завжди була для хлопця джерелом приниження. Всі юнаки, з якими він грав у спортивні ігри, боровся, полював і бігав за дівчатами, мали слуг і стайні. А він усе ще жив у кам'яному будиночку рибалки за дюнами. У його друга Пірро був раб, який махав над його

ліжком віялом, коли ночі були надто спекотними. Персей спав на піску, і скоріше за все його міг розбудити укус краба, аніж дівчина-служниця з кухликом свіжого молока.

— У мене насправді немає коня як такого, — сказав Персей.

— Коня як такого? Я не впевнений, що знаю, що таке «кінь як такий».

— У мене насправді немає більше нічого, окрім одягу, який я ношу. О, у мене ще є колекція морських мушель, що, як мені сказали, одного дня може стати дуже цінною.

— Ой леле. Ой леле. Я цілком вас розумію. Певна річ, розумію. — Співчутлива усмішка Полідекта ранила Персея глибше за будь-яку глузливу посмішку. — Я надто багато очікував від твоєї допомоги.

— Але я хочу вам допомогти! — сказав Персей дещо занадто голосно. — Я зроблю для вас усе, що тільки зможу. Тільки скажіть.

— Справді? Що ж, є одна річ, але...

— Що це?

— Ні, ні, я прошу надто багато.

— Скажіть мені, що вам потрібно...

— Я завжди сподівався, що одного дня хтось принесе мені... але я не можу просити тебе про це, ти лише хлопчик.

Персей ударив кулаком по столу.

— Що вам принести? Тільки скажіть. Я сильний. Я сміливий. Я винахідливий, я...

— ...просто трошки захмелів.

— Я знаю, що кажу... — Персей невпевнено підвівся й заговорив таким гучним голосом, що його почули всі присутні в залі. — Скажіть мені, що ви хочете, щоб вам принесли, мій царю, і я це принесу. Тільки скажіть.

Зміст

ВСТУП 5

СОН ГЕРИ 8

ПЕРСЕЙ

Золотий дощ 13

Дерев'яна скриня 16

Двоє незнайомців у дубовому гаю 25

Острів горгон 38

Андромеда і Кассіопея 42

Повернення на Серіфос 47

ГЕРАКЛ

Рід Персея 55

Змії в колиці 64

Юність та виховання героя 67

Злочин і кара 71

ПОДВИГИ ГЕРАКЛА

1. Немейський лев 75

2. Лернейська гідра 78

3. Керинейська лань 81

4. Ерімантський вепр 84

5. Авгієві стайні	86
6. Стімфалійські птахи	88
7. Критський бик	89
8. Кобили Діомеда (в т. ч. історія про Алкесту й Адмета)	91
9. Пояс Іпполіти	102
10. Худоба Геріона	109
11. Золоті яблука Гесперид	116
12. Кербер	130
Після подвигів: злочини й образи	136
Гіганти: Здійснення пророцтва	144
Сорочка Несса	147
Апофеоз	153

БЕЛЛЕРОФОНТ

Крилатий	159
Лжесвідчення	168
У Лікії	174
Химерна реакція	178
Злетіти надто високо	183

ОРФЕЙ

Сила, що заспокоює диких звірів	191
Орфей та Еврідика	192
Орфей у Підземному царстві	196
Смерть Орфея	205

ЯСОН

Баран	209
Повернення до Іолка	219
«Арго»	229
Острів Лемнос	235

Доліонці	241
Зникнення Гіла	243
Гарпії	248
Скелі, що зіштовхуються	254
Смерті, гостре, як бритва, пір'я та Фріксиди	261
Цар-орел	267
Три богині	270
Медея	272
Халкотаври	274
Гай Ареса	279
Втеча з Колхіди	283
Подорож додому	287
Магічна смерть Пелія	300
Медея відлітає	305

АТАЛАНТА

Народжена бути дикою	313
Калідонський вепр	316
Калідонське полювання	323
Забіг	333

ЕДИП

Оракул промовляє	341
Місце, де зустрічаються три дороги	346
Загадка Сфінкса	348
Хай живе цар!	354
Післяміф	369

ТЕСЕЙ

Обраний	377
Під каменем	380

ПОДВИГИ ТЕСЕЯ

1. Періфет	386
2. Сініс	387
3. Кромміонська свиня.	390
4. Скірон	391
5. Керкіон і народження боротьби	393
6. Прокруст Розтягувач	397
Лиха мачуха	402
Марафонський бик	407
Цариця отрут.	409
Розповідь про данину.	412
Бик із моря.	415
На Крит.	421
Підземля Кносса	424
Людина-бик	432
Залишити й утекти.	439
Батько і син	443
Цар Тесея	449
ЕПІЛОГ	461
НАПАДИ ЛЮТІ ГЕРАКЛА.	463
ПІСЛЯМОВА	465
СПИСОК ПЕРСОНАЖІВ	470
ОЛІМПІЙСЬКІ БОГИ	470
Діти Кроноса та Реї.	470
Діти Зевса	472

ПЕРВІСНІ ІСТОТИ	474
Боги.	474
Титани (пізніші покоління)	475
Гіганти (нащадки Геї та Урана)	476
Інші діти Геї.	476
Інші безсмертні.	477
МОНСТРИ	480
Первісні монстри.	480
Нашадки Тифона та Єхидни	481
Інші монстри й істоти.	482
СМЕРТНІ	485
Чоловіки.	485
Жінки	507
ПОДЯКИ	516